

## AZ EZÜST BŰVÖLETÉBEN – A SEUSO-KINCS

MRÁV ZSOLT – DÁGI MARIANNA

*A Seuso-kincs a legjelentősebb késő római ezüst kincsleletek egyike. A lelet legalább tizennégy darab, a Kr. u. 4. században készült, pompás ezüstedényből és az elrejtésükhöz használt rézüstből áll (1. kép).<sup>1</sup> Nevét az egyik tál verses feliratában megnevezett tulajdonosáról, Seusórol kapta.<sup>2</sup> Darabjai egy ünnepi lakomakészlet jellegzetes tartozékai, köztük tisztálkodáshoz, szépítkezéshez használt edényekkel. A kincs ma ismert összetételében azonban korántsem teljes. Hasonló ezüst kincsleletek és falfestményeken, mozaikokon ábrázolt lakomajelenetek alapján ugyanis további darabok (állvány, kisebb asztali edények, evőeszközök, poharak) is tartozhattak hozzá. Tulajdonosa valószínűleg a 4. század utolsó évtizedeiben rejtette el, feltehetően egy váratlan „barbár” támadás elől menekülve. A római császárság utolsó évszázadaiban a Birodalom különböző pontjain több ezüst kincs is hasonló körülmények között került a földbe.*



*1. kép: A Seuso-kincs 14 ezüstedénye és rézüstje  
(Mundel Mango, Marlia: Der Seuso-Schatzfund. Antike Welt 21 (1990), 70, Abb. 1. nyomán)*

<sup>1</sup> A Seuso-kincs részletes leírását lásd: Mundell Mango, Marlia – Bennett, Anna: *The Seuso Treasure, Part I*. Journal of Roman Archaeology, Supplementary Series N. 12 part 1. (Ann Arbor, MI: JRA, 1994).

<sup>2</sup> Mundel Mango, Marlia: *The Seuso Treasure Hunting Plate*. *Apollo* (1990)/July, 2–13.

A közvélemény számára csak az 1990-es években vált ismertté a kincs, amikor angol birtokosai eladásra kínálták fel. Eredete azonban mind a mai napig tisztázatlan. A legtöbb érv és adat mellett szól, hogy az ezüst készletet a késői császárság korában, a Balaton körül használták és rejtették el.<sup>3</sup> Erre utal többek között az egyik tálon, a halban gazdag víz ábrázolása mellett olvasható Pelso felirat, amely a Balaton római kori neve (2. kép). Ráadásul a tó közelében, Polgárdi környékén tudunk egy, az 1970-es években talált, késő római ezüstedényekből álló kincsletről, amelynek nyoma veszett. Megtalálójá egy fiatalember volt, akinek „szerencséje” az életébe került. Valószínűnek tűnik, hogy az általa felfedezett kincslet azonos a Seuso-kincssel, de csak az új lendületet kapott tudományos kutatásoktól és a rendőrségi nyomozástól várhatjuk, hogy ez bizonyossággá váljon.

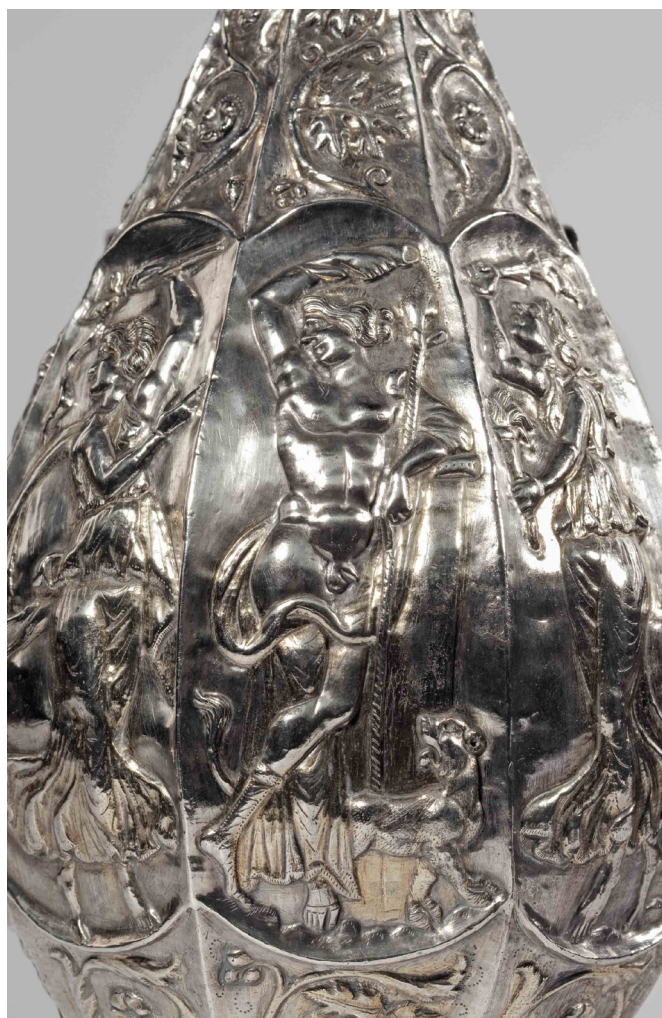
2014 márciusában Magyarország megszerezte a kincs nyolc darabját. A hír óriási sajtóvisszhangot váltott ki, a kincslet értékét és jelentőségét az újságírók és riporterek a „páratlan”, „legnagyobb”, „felbecsülhetetlen” jelzőkkel illették. A cikkekből, riportokból azonban nem derült ki, hogy mi áll e jelzők háttérében, és értékük alapján miként állíthatók sorba a különféle kincsletek.

### A SEUSO-KINCST HELYE A KÉSŐ RÓMAI KINCSELETEK RANGSORÁBAN

A Seuso-kincset két, ételek tálalására szolgáló nagyméretű lapos tál (az ún. vadásztál és a geometrikus tál), két további tálaló és valószínűleg dísztalként is használt tál (az ún. Achilleus- és Meleagros-tál), egy valószínűleg kéz- és arcosáshoz használt mély tál és két hozzátartozó, geometrikus díszítésű kancsó, továbbá egy dionysosi ábrázolásokkal (3. kép), egy állatalakokkal és egy görög mitológiai ábrázolással díszített kancsó (az utóbbi az ún. Hippolytos-kancsó) alkotja. Két, díszítésében a Hippolytos-kancsóéval rokon vödör, egy illatszeres tégelyek tárolására szolgáló doboz (4. kép), valamint egy amphora is tartozik hozzá. Ezeket az edényeket a nagyméretű rézüstben rejtették el. 2014 márciusában a vadász- és a



2. kép: A Balaton római kori neve (Pelso) az ún. vadásztál medalionjában (fotó: Mráv Zsolt)



3. kép: Részlet a Seuso-kincs Dionysos-kancsójáról (fotó: Mátyus László)

<sup>3</sup> Nagy, Mihály – Tóth, Endre: The Seuso Treasure. The Pannonian Connection? *Minerva* 1 (1990)/7, 5–11; Tóth Endre: A Seuso-kincs: egy észak-pannoniai ezüstkincs / The Sevso treasure: a silver hoard from Northern Pannonia. In: *A Seuso-kincs és Pannonia. Magyarországi tanulmányok a Seuso-kincsről I. / The Sevso treasure and Pannonia. Scientific contributions to the Seuso treasure from Hungary I*, szerk. Visy Zsolt – Mráv Zsolt (Pécs: Genianet, 2012), 64–79.



4. kép: A Seuso-kincshez tartozó illatszeres doboz  
(fotó: Mátyus László)



5. kép: A Seuso-kincs Magyarországra került darabjai  
(fotó: Dági Marianna, az üst: Mátyus László)

geometrikus tál, a két geometrikus kancsó, a kézmosó tál, az illatszeres doboz, a Dionysos-kancsó és a rézüst került vissza Magyarországra (5a-b. kép).<sup>4</sup>

Richard Hobbs, a British Museum kurátora kidolgozott egy viszonyszámítási módot, amely alkalmas a különféle tárgyakból álló késő császárkori kincsleletek objektív értéksorrendjének megállapítására.<sup>5</sup> Figyelembe véve az ezüst és az arany korabeli írott forrásokban megadott, egymáshoz viszonyított értékét, a más-más összetételű kincsleletek nemesfém anyagát átszámította aranyra, vagyis meghatározta, hogy mekkora tömegű arannyal egyenértékűek (*Equivalent Gold Weight*). Hobbs e számítási mód segítségével egy Top10 listát állított fel a Kr. u. 2–7. századra keltezhető, a Római Birodalomhoz és keleti utódállamához, Bizánchoz köthető több mint 1800 kincslelet köréből.<sup>6</sup> A jegyzékbe azonban nemcsak az ezüstedényekből álló, hanem a pénzerméket és ékszereket tartalmazó kincsleleteket is felvette. Az első helyet a 3. század elejére keltezhető, 1200 *aureus*ból álló Párizs-Rue Clovis-i lelet vitte el, amelynek aranyértéke 8,521 kg arany-nak feleltethető meg.<sup>7</sup> 4,567 kg aranyértékével a Seuso-kincs a ma ismert, erősen hiányos állapotában is az előkelő hatodik helyre került. Besorolásakor azonban Hobbs nem számította hozzá a polgárdi állványt,

<sup>4</sup> Mráv Zsolt – Dági Marianna: A Seuso kincs – régész szemmel. *Artmagazin* 12 (2014)/3, 6–13.

<sup>5</sup> Hobbs, Richard: *Late Roman Precious Metal Deposits c. AD 200–700. Changes over time and space* (Oxford: Archaeopress, 2006), 17–24.

<sup>6</sup> Hobbs, Richard: Mine's Bigger than Yours: Comparing Values of Late Roman Hoards. In: *Roman Finds: Context and Theory. Proceedings of a conference held at the University of Durham*, eds. Hingley, Richard – Willis, Steven (Oxbow: Oxbow books, 2007), 83–84.

<sup>7</sup> Blanchet, A.: *Les trésors de monnaies romaines et les invasions germaniques de la Gaule* (Paris: Ernest Leroux, 1900), no. 327.



6. kép: A Polgárdi melletti Kőszárhegyen 1878-ban talált, állítható feszítávolságú ezüstállvány, rajta a Seuso-kincs ún. vadásztájljának másolata (fotó: Dabasi András)



7. kép: Tengeri griffet ábrázoló részlet a polgárdi ezüstállványról (fotó: Dabasi András)

amely azonos lelőhelye, kora és művészi kvalitása alapján egykor a Seuso-kincs része lehetett (6–7. kép).<sup>8</sup> A 20 kg ezüstből készült állvány értéke valamivel meghaladta az 1,33 kg aranyét, amelyet hozzáadva a Seuso-kincshez 5,9 kg aranyat kapunk. Ez az adat a Seuso-kincsnek azonban csak a ma ismert darabjaira vonatkozik, és azoknak is csak az ezüst alapanyagára, a művészi értékekre nem.

Ha a Seuso-kincset a hasonló típusú, tehát a késő római ezüst tálaló- és tisztálkodókészleteket tartalmazó kincsleletek összefüggésében vizsgáljuk, a lelet a harmadik helyet foglalja el (1. táblázat). A Seuso-kincsnél ugyanis mindössze egyetlen nagyobb, ezüst edényekből álló kincsleletről van tudomásunk, ez azonban nem maradt fenn. 1628-ban a németországi Trierben, egy jezsuita kolostor építése során találták ezt a mind a mai napig a legnagyobbnak számító késő császárkori kincset.<sup>9</sup> A lakomakészlet teljes tömege meghaladta a 114 kg-ot, ezüsttárgyainak száma pedig az ötven darabot (8. kép). A kincsleletet azonban korabeli gondos leírását követően beolvastották. A második hely az 1992-ben az angliai Hoxne mellett talált, nemesfém tárgyakat tartalmazó leletegyüttesé,<sup>10</sup> amelynek teljes tömege 27,7 kg-ra tehető. Bár aranyértékét tekintve ez a lelet a Seuso-kincsnél lényegesen nagyobb, összetétele miatt azzal valóban mégsem hasonlítható össze. A több mint 15.000 darabos kincs javarészt ezüst és arany pénzermékből áll és „mindössze” 148 ezüst étkészlet-tartozék és pipereeszköz, valamint aranyékszer kíséri, amelyek tömege 6,8 kg-ot tesz ki. Rögtön a Seuso-kincs után, a negyedik helyet foglalja el a svájci Kaiseraugst római erődjében (*castellum Rauriacense*) az

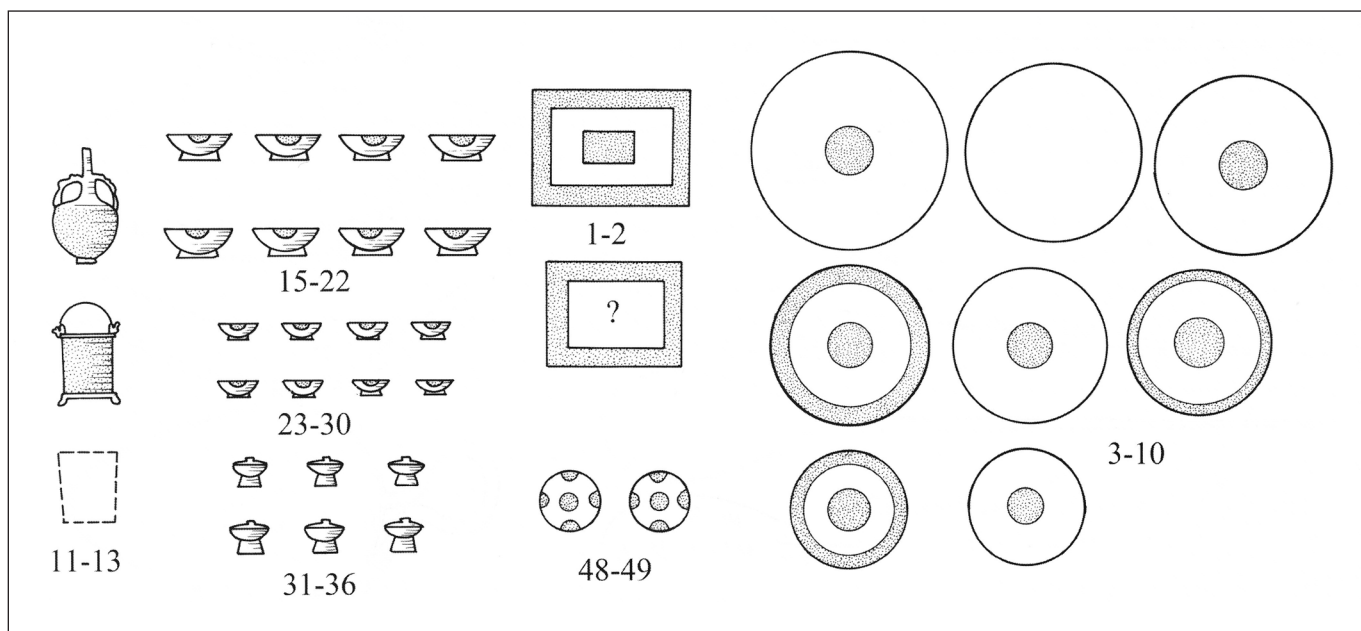
<sup>8</sup> Lásd ehhez összefoglalóan: Mráv, Zsolt: The silver folding stand from Polgárdi and the Sevso treasure / A polgárdi összecusukható ezüstállvány és a Seuso-kincs. In: *A Seuso-kincs és Pannonia. Magyarországi tanulmányok a Seuso-kincsről I. / The Sevso treasure and Pannonia. Scientific contributions to the Seuso treasure from Hungary I*, szerk. Visy Zsolt – Mráv Zsolt (Pécs: Genianet, 2012), 80–106.

<sup>9</sup> Binsfeld, Wolfgang: Der 1628 in Trier gefundene römische Silberschatz. *Trierer Zeitschrift* 42 (1979), 113–127.

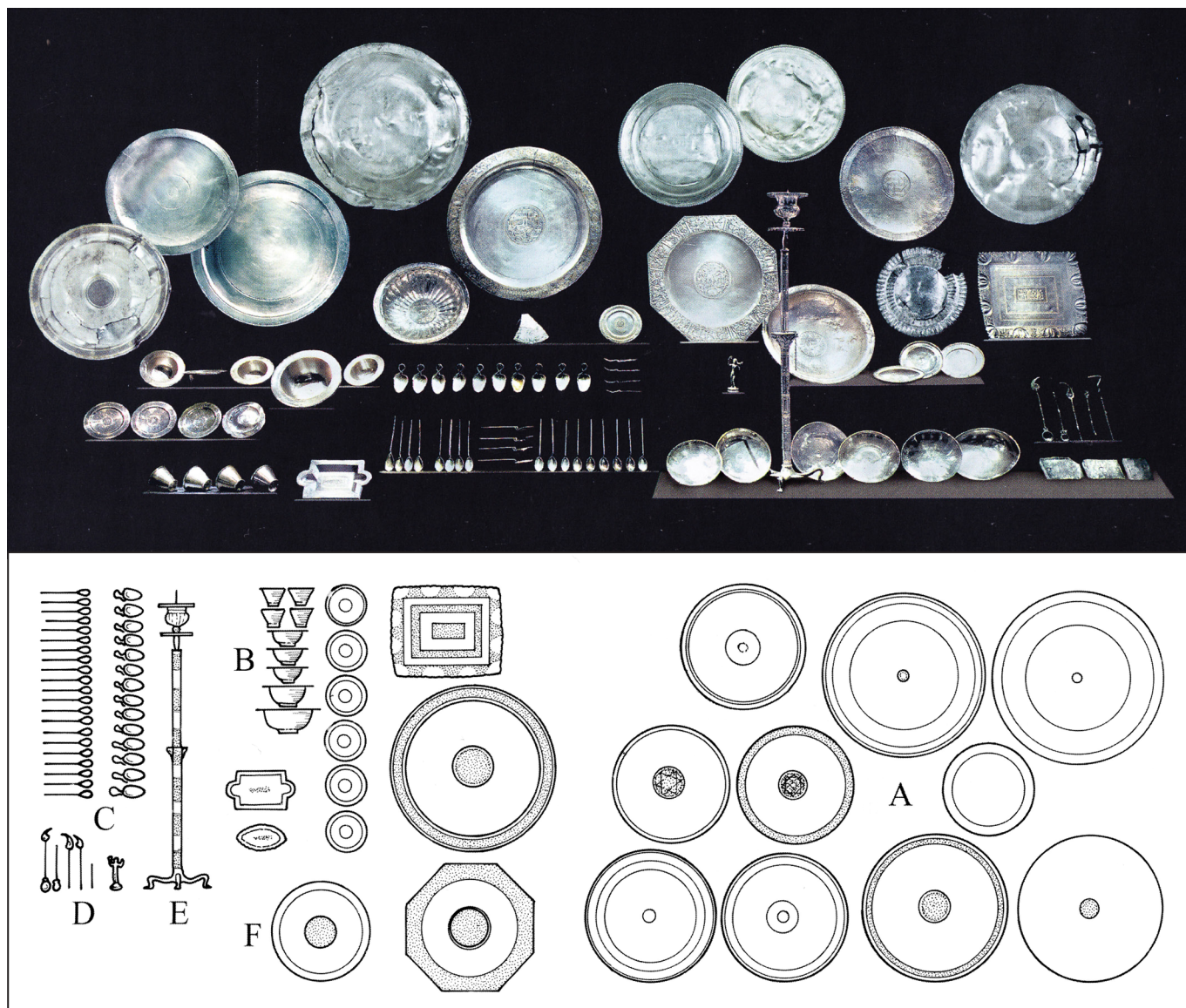
<sup>10</sup> Johns, Catherine: *The Hoxne Late Roman Treasure. Gold Jewellery and Silver Plate* (London: The Trustees of the British Museum, 2014).

	A kincs neve és lelőhelye	Az ezüstitárgyak tömege	Darabszám	Nemesfém anyagának aranyértéke (EGW)	Elrejtés időpontja
1.	Trier (Németország) – 1628	114,5 kg	49 (+ 1 db 1926-ban talált kancsó?)	7,625 kg	4. század második fele
2.	Hoxne (Anglia) – 1992	23,83 kg (ebből az ezüstitárgyaké: 5,81 kg, a többi pénzérme)	20 ezüstedény, 111 kanál, merítő, fogpiszkáló (mellettük pénzérmék, aranyékszerek)	5,234 kg	4. század vége/5. század eleje
3.	Seuso-kincs (valószínűleg Polgárdi vagy Szabadbattyán környéke, Magyarország) – 1970-es évek közepe	68,5 kg polgárdi állvánnyal 88,5 kg	Teljes nagysága ismeretlen (kb. 40–250 db között lehet).	4,567 kg (a polgárdi állvánnyal együtt kb. 6 kg)	4. század utolsó harmada
4.	Kaiseraugst (Svájc) – 1961–62 tele	61,5 kg	85 db ezüst tárgy	4,064 kg	350 körül
5.	Cibalae (Vinkovci, Horvátország) – 2012	kb. 30 kg	48 db	kb. 2 kg	4. század közepe?
6.	Róma, Esquilinus (Olaszország) – 1793	27,37 kg	61 db	1,82 (vagy 2,83) kg	4. század vége/5. század eleje
7.	Mildenhall III (Anglia) – 1942	26 kg	34 db	1,735 kg (320 solidi)	4. század vége/5. század eleje
8.	Traprain Law (Skócia) – 1919	21,83 kg	160 db töredék + törtezüst darabok	1,45 kg	4. század vége/5. század eleje

1. táblázat: A Római Birodalom területén talált, késő római ezüstitárgyakat, lakomakészleteket tartalmazó kincsletek rangsora tömegük alapján



8. kép: A trieri kincslelet leírások alapján rekonstruált ezüstedényei (Martin, Max: *The Traprain objects before hacking. In: Late Roman Silver. The Traprain Treasure in Context*, eds. Painter, Kenneth – Hunter, Fraser (Edinburgh: Society of Antiquaries of Scotland, 2013), 264, illustration 16.2 nyomán)



9. kép: A kaiseraugsti kincslelet (Martin, Max: *The Traprain objects before hacking*. In: *Late Roman Silver: The Traprain Treasure in Context*, eds. Painter, Kenneth – Hunter, Fraser (Edinburgh: Society of Antiquaries of Scotland, 2013), 264, illustration 16.1 nyomán)

1960-as évek elején kidőzerolt ezüst étkezéslet, amely több mint 61 kg-os tömegével alig marad el a Seuso-kincs jelenleg ismert tárgyainak tömegétől, annál viszont sokkal több, összesen 85 darabból áll (9. kép).<sup>11</sup>

„A Seuso-kincs a legértékesebb régészeti lelet, amely a mai Magyarország földjéből valaha előkerült” – írta egy hazai hetilap. Ennek a kijelentésnek valóban lehet alapja, amennyiben a hamarosan meginduló tudományos vizsgálatok során sikerül bizonyítani a kincs dunántúli lelőhelyét. Különösen igaz lehet ez, ha a lelet feltételezett eredeti nagyságát vesszük alapul, amelynek tömege akár a 100–150 kg-ot is elérhette.<sup>12</sup> A ma ismert 14 ezüstedény és a polgárdi állvány összesített aranyértékénél (kb. 6 kg) ugyanis van egy alig nagyobb, 6,404 kg aranyértékkel rendelkező hazai leletünk: az „évezred leletének” elnevezett, 1439 db *solidus*ból

<sup>11</sup> Cahn, Herbert A. – Kaufmann-Heinimann, Annemarie (hrsg.): *Der spätrömische Silberschatz von Kaiseraugst*. Basler Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte Bd. 9. (Augst: Stiftung Pro Augusta Raurica, 1984); Guggisberg, Martin A. (hrsg.): *Der spätrömische Silberschatz von Kaiseraugst. Die neuen Funde*. Forschungen in Augst Bd. 34 (Augst: Römerstadt Augusta Raurica, 2004).

<sup>12</sup> A Seuso-kincs eredeti méretéhez lásd: Ruiz, Christina: The silver missing from the Sevso hoard. *Art Newspaper* (2007)/ March, 1 and 4; Ruiz, Christina: The missing plate from the Sevso hoard. *Art Newspaper* (2007)/April, 6.

álló szikáncsi éremkincs.<sup>13</sup> A lelet, amely előkerülésének 50. évfordulóját a közelmúltban ünnepelhettük, azonban a hun korszak hagyatéka, forrása pedig a Római Birodalom által a hunoknak fizetett éves békeadó lehetett.

Ha a pannoniai tartományok területén talált kincsleletek viszonyában próbáljuk meg értékelni a Seuso-kincset, az első helye vitathatatlan (2. táblázat). Sokáig hiányoztak Pannoniából a hasonlóan fényűző késő római ezüstleletek. Ezt ki is használták azok, akik vitatták a Seuso-kincs magyarországi származását, hangsúlyozva, hogy éppen az ilyen kincsleletek hiánya miatt nem kerülhetett elő ezen a vidéken. Ezt az érvelést megcáfolta a 2012-ben a délkelet-pannoniai Cibalae-ban (ma Vinkovci, Horvátország) feltárt késő római ezüstlelet, amely a Seuso-kincshez hasonló, bár művészi értékét és tömegét tekintve kevésbé jelentős ezüst lakomakészlet darabjait tartalmazza.<sup>14</sup> A legalább 48 darabos, 30 kg tömegű lelet önmagában is bizonyítja, hogy a késő császárkori Pannoniában létezett az a társadalmi réteg, amely ilyen gazdag asztali készleteket birtokolt és használt.

	A kincs neve és lelőhelye	Az ezüstitárgyak tömege	Darabszám	Nemesfém anyagának aranyértéke (EGW)	Elrejtés időpontja
1.	ún. Seuso-kincs (valószínűleg Polgárdi vagy Szabadbattyán környéke, Magyarország) – 1970-es évek közepe	68,5 kg (a polgárdi állvánnyal együtt 88,5 kg)	Teljes nagysága ismeretlen (kb. 40–250 db között lehet)	4,567 kg (polgárdi állvánnyal együtt kb. 6 kg)	4. század utolsó harmada
2.	Cibalae (Vinkovci, Horvátország) – 2012	kb. 30 kg	48 db	kb. 2 kg	4. század közepe?
3.	Szabács (Szerbia) – 1908	6,752 kg	3 db	0,45 kg	4. század első fele/közepe
4.	Siscia (Sziszek/Sisak Horvátország) – 1953	Tömegadatok híján nem határozható meg	5 db + pénzérmekek	0,282 kg	295–296 körül
5.	Petrijanec (Horvátország) – 2005	3,28 kg (3 ezüstitál)	3 db + 27 735 db antoninianus	0,218 kg	294 vagy közvetlenül utána
6.	Carnuntum, legiótábor (Ausztria) – 1976	Tömegadatok híján nem határozható meg	7 db	Tömegadatok híján nem határozható meg	4. század első évtizedei
7.	Siscia (Sziszek/Sisak Horvátország)	1,303 kg	1 db (kancsó)	0,086 kg	4. század vége/5. század eleje
8.	Aquincum (Budapest, Magyarország)	1,016 kg	1 db (kancsó)	0,067 kg	4. század
9.	Aquincum (Budapest, Magyarország), Kapucinus domb – 1884	0,985 kg	1 db (kancsó)	0,065 kg	4. század vége/5. század
10.	Solva (Esztergom, Magyarország) – 1901	0,635 kg	2 db (félgömb formájú tál)	0,042 kg	4. század első harmada

2. táblázat: Pannoniai tartományokból előkerült, késő római ezüstitárgyakat, lakomakészleteket tartalmazó kincsleletek rangsora tömegük alapján

<sup>13</sup> Bíró-Sey Katalin: A szikáncsi V. századi solidus lelet. *Numizmatikai Közlemények* 74–75 (1975–1976), 7–19.

<sup>14</sup> A vinkovci ezüstlethez lásd egyelőre: [http://en.wikipedia.org/wiki/Vinkovci\\_Treasure](http://en.wikipedia.org/wiki/Vinkovci_Treasure) (2014. április 24).

## A SEUSO-KINCS ÉRTÉKE A SAJÁT KORÁBAN

Tudjuk, hogy a kincs angol birtokosai legutóbb 2006-ban mai árfolyamon számítva 42 milliárd forint értékben kívánták aukcióra bocsátani a Seuso-ezüstököt, és minden bizonnyal ennél jóval magasabb végösszegre számítottak. Ez lett volna tehát a kincs minimális „piaci ára”, amennyiben forgalomképes marad. A kutató számára azonban sokkal érdekesebb kérdés az, hogy a Seuso-kincs ezüstedényei vajon mennyit értek saját korukban. Ez ugyanis sokat elárul egykori tulajdonosának vagy tulajdonosainak vagyoni helyzetéről és társadalmi pozíciójáról.

Korabeli írott források beszámolnak arról, hogy az ezüstitárgyak vételárába nemcsak nemesfém anyagukat, hanem 10–50%-os arányban művészi értéküket is beszámították. Nem meglepő, hogy egy díszítetlen vagy alig díszített ezüstitál ára nemesfém értékénél alig volt magasabb. Más volt az árfekvése azonban a Seuso-kincs edényeihez hasonló ötvösművészeti remekműveknek, amelyek értékének megközelítőleg felét nemesfém alapanyaguk, másik felét pedig a befektetett ezüstműves-munka tette ki.<sup>15</sup> Bár nem biztos, hogy a kincs minden ismert darabja ebbe a kategóriába tartozott – a geometrikus vagy a mosdótál például kevésbé és egyszerűbben díszített –, nagyságrendjét tekintve valószínűleg nem állunk messze az igazságtól, ha a jelenleg ismert darabok (a polgárdi állványt is a kincshoz tartozónak számítva) teljes aranyértékét 12 kg aranyban rekonstruáljuk. Ebből az arany mennyiségből úgy 2700 *solidust* (4,48 gr tömegű aranypénz a Kr. u. 4–5. században) tudtak volna verni.

Az összeg értéke akkor szemléltethető igazán, ha azt a késő császárkor néhány állami állásának éves fizetésével vetjük össze. A korszak császári közigazgatásában egy alacsonyabb beosztású hivatalnok 9 *solidust* keresett, amely egy lovas katona egyévi zsoldjával volt azonos. A hivatalnoki csúcspénz 46 *solidusra* tehető, de ennyit csak néhány vezető birodalmi bürokrata kapott kézhez. A Seuso-kincs ezüstedényeit és állványát tehát egy átlag hivatalnok legkevesebb 300, egy vezető beosztásban levő pedig 58 évi munkabéréből tudta volna beszerezni, az ezüst alapanyagukat pedig ennek feléből. Ugyanekkor egyetlen *solidusból* egy katonaköpenyt,<sup>16</sup> 350 liter búzát, 88 kg marhahúst vagy 109 liter bort lehetett megvásárolni.<sup>17</sup> Egy évi 1500 *solidust* jövedelmező, átlagosnak számító nagybirtokból tehát már néhány év alatt is ki lehetett termelni egy ilyen ezüst lakomakészlet árát. A leggazdagabb Róma városi patríciuscsaládoknak évente több mint negyedmillió *solidus* bevételük volt,<sup>18</sup> amelyhez viszonyítva a Seuso-ezüstök értéke eltörpül. Valószínű, hogy a vezető birodalmi elitet alkotó családok inkább olyan arany asztali edényeket használtak, mint amilyenek a Románia területén előkerült pietroasai leletből ismertek.<sup>19</sup> A császár mellett tehát e társadalmi réteg tagjai tudták megajándékozni egymást és a velük baráti viszonyt ápoló családokat luxus kivitelű ezüstneművel.<sup>20</sup>

A fenti viszonyszámításokkal csupán a Seuso-készlet ma ismert tárgyainak értékét tudtuk szemléltetni. Figyelembe kell vennünk azonban azt a körülményt, hogy ezek mindössze az egykori teljes készlet felére vagy harmadára vonatkoznak, így a Seuso-kincs teljes korabeli értéke végeredményünknek akár kétháromszorosa is lehetett. Számításaink azt is jól mutatják, hogy Magyarország a Seuso-kincs egy részének megszerzésével olyan római kori kincslelet birtokába jutott, amelyet a legjelentősebb értékű és a legnagyobb turisztikai vonzerővel rendelkező műtárgyaink között tarthatunk számon.

<sup>15</sup> Painter, Kenneth: Late Roman silver plate: a reply to Alan Cameron. *Journal of Roman Archaeology* 6 (1993), 113.

<sup>16</sup> *Codex Theodosianus* VII,6,4 (396) = *Codex Iustinianus* XII,39,3.

<sup>17</sup> *Novellae Valentiniani* XIII: 4 (445).

<sup>18</sup> Frg. 44 in: Müller, Karl (ed.): *Fragmenta historicorum Graecorum*, IV 67– cf. Stein, Ernst: *Geschichte des spätrömischen Reiches*. Bd. I. (Wien: Verlag von L. W. Seidel & Sohn, 1928), 504.

<sup>19</sup> Dunăreanu-Vulpe, Ecaterina: *Tezaurul de la Pietroasa* (București: Editura Meridiane, 1967); Harhoiu, Radu: *Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien* (București: Editura Enciclopedica, 1997), 184–185.

<sup>20</sup> Guggisberg, Martin A.: Silver and donatives: non-coin exchange within and outside the Roman empire. In: *Late Roman Silver: The Traprain Treasure in Context*, eds. Painter, Kenneth – Hunter, Fraser (Edinburgh: Society of Antiquaries of Scotland, 2013), 193–212.



## AJÁNLOTT IRODALOM

BARATTE, FRANÇOIS – PAINTER, KENNETH (eds)

*Tresors d'orfèvrerie gallo-romains*. Paris: Réunion des musées nationaux, 1989.

BARATTE, FRANÇOIS

La vaisselle d'argent dans le monde romain: bilan et perspectives. *Antiquité Tardive* 5 (1997), 25–28.

BARATTE, FRANÇOIS

Silver plate in Late Antiquity. In: *Late Roman Silver: The Traprain Treasure in Context*, eds. Painter, Kenneth – Hunter, Fraser, 57–73. Edinburgh: Society of Antiquaries of Scotland, 2013.

DUNBABIN, KATHERINE M. B.

*The Roman Banquet*. Images of Conviviality. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

HOBBS, RICHARD

Platters in the Mildenhall Treasure. *Britannia* 41 (2010), 324–333.

HOBBS, RICHARD

*The Mildenhall Treasure*. *British Museum Objects in Focus*. London: The Trustees of the British Museum, 2012.

LEADER-NEWBY, RUTH. E.

*Silver and Society in Late Antiquity. Functions and Meanings of Silver Plate in the Fourth to Seventh centuries*. Aldershot – Burlington: Ashgate, 2004.

MARTIN, MAX

The Traprain objects before hacking: the assembly compared with other late Roman hoards. In: *Late Roman Silver: The Traprain Treasure in Context*, eds. Painter, Kenneth – Hunter, Fraser, 263–273. Edinburgh: Society of Antiquaries of Scotland, 2013.

PAINTER, KENNETH

Roman Silver Hoards: Ownership and Status. In: *Argenterie Romaine et Byzantine*. Actes de la table ronde, Paris 11–13 octobre 1983, éd. Baratte, François, 97–111. Paris: De Boccard 1988.

PAINTER, KENNETH

Silver Hoards from Britain in their late-Roman context. *Antiquité Tardive* 5 (1997), 93–110.

POPOVIĆ, IVANA

Les productions officielles et privées des ateliers d'orfèvrerie de Naissus et de Sirmium. *Antiquité Tardive* 5 (1997), 133–144.

TÓTH ENDRE

A Seuso-kincs. Római-kori ezüstedények a pannon föld mélyéből. *Rubicon* (2014)/4–5, 4–15.